

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

вул. Інститутська, 9, м. Київ, 01601, Україна
телефон: 0-800-505-240,
+380 (50) 462-00-90
e-mail: nbu@bank.gov.ua
web: <https://bank.gov.ua>
Код ЄДРПОУ 00032106

NATIONAL BANK OF UKRAINE

9, Instytutska St., Kyiv, 01601, Ukraine
phone: +380 (44) 298-65-55,
+380 (50) 462-00-90
e-mail: nbu@bank.gov.ua
web: <https://bank.gov.ua>

Банкам України
Національна асоціація банків
України
Асоціація Українських Банків

Про надання рекомендацій з питань фінансового моніторингу

Національний банк України (далі – Національний банк), керуючись пунктом 30 частини першої статті 7 Закону України “Про Національний банк України”, частиною восьмою статті 18 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення”, статтею 66 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, вважає за потрібне звернути увагу банків на аспекти, пов’язані із застосуванням вимог законодавства України.

Національний банк під час здійснення нагляду за банками виявив здійснення компаніями-резидентами фінансових операцій, які дають підстави вважати, що їх учасники використовують механізм “скруток” / “зустрічних потоків” (далі – механізм з ознаками фіктивності).

В інформації, наведеній у Типологічних дослідженнях, розміщених на офіційному сайті Державної служби фінансового моніторингу України (далі – Держфінмоніторинг), ідеться про особливості використання механізму з ознаками фіктивності.

Під механізмом з ознаками фіктивності розуміється схема з метою ухилення від сплати податків та/або легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (далі – ВК), фінансування тероризму (далі – ФТ) та фінансування розповсюдження зброї масового знищення (далі – ФРЗМЗ), яка полягає в тіньовому обігу продукції, фіктивній підміні номенклатури продукції, фіктивному генеруванні податкового кредиту з податку на додану вартість (далі – ПДВ) для реального бізнесу. Під час документального оформлення проходження певного виду продукції по ланцюгу пов’язаних між собою

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 3E0E4EA9F723F863040000008B1B0000E6BB0000

Дійсний до: 16.10.2026 17:42:53

Національний банк України

25-0010/65703

від 14.07.2026 15:50

компаній-резидентів він “перетворюється” на інший вид продукції, що дає змогу компаніям-резидентам штучно зменшити свої податкові зобов’язання перед державою або отримати незаконне відшкодування ПДВ з бюджету. Крім того, Держфінмоніторинг зазначає, що імпортована продукція, за яку компанії-резиденти переказують кошти за кордон, імовірно, реалізується через мережу оптово-роздрібних торговців, які мають великі обсяги необлікованої готівки, унаслідок чого проводяться “схемні” операції з метою “замовлення послуг” із прихованого обготівковування та мінімізації податкових зобов’язань.

Як свідчать результати нагляду, до механізму з ознаками фіктивності залучаються переважно новостворені компанії-резиденти та/або компанії-резиденти, що були створені деякий час тому, але фактично протягом певного періоду (іноді значного) не здійснювали господарської діяльності, яким притаманні критерії ризику, у тому числі такі, що можуть свідчити, що зазначені компанії є компаніями-оболонками¹. Ознаками, що можуть бути притаманні таким компаніям, зокрема, але не виключно, є:

- 1) незначна кількість працівників;
- 2) невеликий розмір статутного капіталу;
- 3) одноосібний посадово-засновницький склад;
- 4) розбіжності у відомостях про кінцевого бенефіціарного власника (далі – КБВ);
- 5) керівниками є люди молодого / похилого віку;
- 6) часті реєстраційні зміни керівників, власників, адрес, найменування, видів діяльності за відсутності ознак економічної доцільності таких змін;
- 7) немає виробничих потужностей / торговельно-складських приміщень, транспортних засобів для перевезення продукції, інших активів, необхідних для ведення задекларованої господарської діяльності;
- 8) немає об’єктивних причин використання спільних з іншими компаніями ІР-адрес, телефонних номерів, електронної пошти, вебресурсів, бухгалтерів, представників або контактних осіб;
- 9) взаємодія з великою кількістю новостворених компаній-контрагентів;
- 10) немає або наявні незначні обсяги задекларованих доходів, водночас наявність за рахунками багатомільйонних оборотів;
- 11) наявність інформації про відкриті кримінальні провадження з розслідування злочинів у сфері господарської діяльності щодо учасників фінансових операцій та/або їх КБВ;
- 12) компанії-резиденти та їх контрагенти, що є юридичними особами-нерезидентами, не є виробниками продукції, а є лише посередниками в торгівлі нею.

¹ Компанія-оболонка – юридична особа, траст або інше подібне правове утворення, щодо якої (якого) в банку є обґрунтовані підозри, що її (його) діяльність може бути фіктивною [підпункт 21 пункту 5 розділу I Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 19.05.2020 № 65 (зі змінами)].

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 3E0E4EA9F723F863040000008B1B0000E6BB0000

Дійсний до: 16.10.2026 17:42:53

Національний банк України

25-0010/65703

від 14.07.2026 15:50

Характер фінансових операцій / діяльності компаній-резидентів, що здійснюють імпорту продукції (далі – імпортери), які використовують механізм з ознаками фіктивності, може бути таким:

1) здійснення новоствореними імпортерами перерахування коштів у багатомільйонних обсягах на користь нерезидентів за вже поставлену на митну територію України продукцію, але платежі з передплати за таку продукцію імпортером фактично попередньо не здійснювалися. Така ситуація є нетиповою для ведення новоствореними імпортерами господарської діяльності, оскільки контрагенти-нерезиденти, ураховуючи ризики воєнного стану в Україні, уникають постачання товару без передоплати, тим паче, якщо в новоствореного імпортера немає достатніх активів та інших підтверджених джерел фінансування;

2) немає документів щодо транспортування, зберігання та фактичного руху продукції;

3) за рахунками імпортерів не сплачуються або сплачуються в незначних розмірах обов'язкові платежі, які притаманні звичайній господарській діяльності, а саме: сплата за оренду приміщень, комунальних послуг, податків до бюджету, виплата заробітної плати тощо;

4) наявні надходження коштів за продукцію, що не відповідає виду діяльності імпортерів;

5) невідповідність змісту прибуткових та видаткових фінансових операцій за рахунками імпортерів та/або їх контрагентів;

6) кошти на рахунки імпортерів надходять від контрагентів, які в більшості випадків також є новоствореними компаніями та/або мають ознаки компаній-оболонки, та/або стосовно яких наявна негативна інформація;

7) є транзитний рух коштів, а саме: кошти, які надходять на рахунки імпортерів, майже в повному обсязі протягом декількох днів перераховуються в оплату продукції за зовнішньоекономічними договорами;

8) наявність у джерелах коштів імпортерів, що використовуються для купівлі іноземної валюти, значних обсягів коштів, отриманих від фінансових компаній, про які є негативна інформація, на умовах фінансового кредиту / позики. Водночас:

умови обслуговування фінансового кредиту / позики видаються економічно недоцільними;

значні обсяги фінансового кредиту / позики надходять на рахунки новостворених компаній з ознаками компаній-оболонки, у яких немає основних засобів, інших активів, крім того, за наявною інформацією на сайтах фінансових компаній, однією з основних умов надання фінансового кредиту / позики є: забезпеченість (застава, поруки, гарантії);

за рахунками імпортерів немає фінансових операцій з погашення заборгованості цим фінансовим компаніям або такі операції можуть здійснюватися в незначних обсягах;

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 3E0E4EA9F723F863040000008B1B0000E6BB0000

Дійсний до: 16.10.2026 17:42:53

Національний банк України

25-0010/65703

від 14.07.2026 15:50

фінансові операції з метою розрахунку за імпортом продукції можуть здійснюватися на підставі договорів комісії та інших посередницьких договорів, укладених між імпортерами та контрагентами-нерезидентами, а обсяг винагороди (комісійні), яку отримують імпортери від контрагентів-нерезидентів, може бути в рази меншим, ніж відсоткові ставки за користування фінансовими кредитами, що є економічно недоцільним.

Окремо слід звернути увагу, що у звіті про проведення Національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення за 2022 рік (далі – Звіт)² зазначено про підвищений ризик використання фінансових компаній, які надають послуги з надання коштів у позику, у тому числі на умовах фінансового кредиту.

Також у пункті 2 розділу 3 “Секторальна оцінка ризиків” Звіту зазначено, що з метою поєднання експертних оцінок та статистичних даних Національним банком проведено оцінку ризиків використання різних фінансових послуг, які надаються небанківськими установами для ВК/ФТ/ФРЗМЗ, водночас рівень ризику ВК такого виду послуг як надання коштів у позику, у тому числі на умовах фінансового кредиту, **оцінено як високий**, тобто його визначено найбільш ризикованим;

9) значний обсяг продукції розмитнюється на користь юридичних осіб, від яких імпортерам надходять незначні обсяги коштів;

10) немає надходжень коштів від реалізації продукції, розмитненої на користь імпортерів;

11) розпорошення ланцюга фінансових операцій шляхом залучення до проведення операцій значної кількості компаній-резидентів та значної кількості банків;

12) розрахунки здійснюються на підставі однотипних зовнішньоекономічних договорів купівлі-продажу, які можуть мати ознаки фіктивності, зокрема:

договір укладено раніше, ніж створено юридичну особу;

у реквізитах договорів містяться номери відкритих у банку рахунків, дати заяв на відкриття яких є пізнішими, ніж дати укладених договорів;

договір підписав керівник, який ще не був призначений на дату укладання договору.

Крім того, додатково рекомендуємо звертати увагу на такі ознаки:

1) здійснення операцій з широким асортиментом непов’язаних між собою найменувань продукції;

2) немає чи необґрунтовано незначний або значно завищений розмір торговельної націнки на продукцію.

² Звіт доступний за посиланням <https://bit.ly/3GXEoPp>.

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 3E0E4EA9F723F863040000008B1B0000E6BB0000

Дійсний до: 16.10.2026 17:42:53

Національний банк України

25-0010/65703

від 14.07.2026 15:50

Банк у разі виявлення вищезазначених ознак має бути здатний довести доцільність вжиття / невжиття відповідних заходів для ефективного запобігання використанню послуг банку з метою ВК/ФТ.

Слід зауважити, що імпортери, які використовують механізм з ознаками фіктивності, як правило, ретельно маскують джерела походження коштів у національній валюті шляхом залучення значної кількості компаній-резидентів, що мають рахунки в значній кількості банків. Разом з тим у ланцюзі фінансових операцій простежується зміна найменування продукції, за яку здійснюються розрахунки між залученими учасниками.

Наголошуємо на потребі врахування банками наведеної в цьому листі інформації з метою виявлення механізму з ознаками фіктивності та вжиття відповідних заходів щодо своїх клієнтів та їх фінансових операцій, що забезпечить мінімізацію ризиків використання послуг банку з метою ВК/ФТ/ФРЗМЗ, запобігання використанню послуг банку з протиправною метою, у тому числі із залученням компаній-оболонок, та недопущення порушень вимог законодавства України.

Також звертаємо увагу, що Національний банк у листі від 21.01.2026 № 25-0010/5439 уже надавав рекомендації щодо дієвих заходів з управління ризиками ВК/ФТ/ФРЗМЗ, що мають здійснювати банки для запобігання використанню їх послуг з протиправною метою.

Крім того, рекомендуємо банкам з метою розуміння реальної / фактичної суті діяльності клієнта – суб'єкта господарської діяльності, у тому числі який має намір здійснювати / здійснює імпорتنі операції, до встановлення ділових відносин з ним та під час його подальшого обслуговування, використовуючи ризик-орієнтований підхід, встановлювати інформацію про:

спосіб реалізації продукції імпортером та / або його контрагентами (з метою формування розуміння, хто є кінцевим споживачем продукції, що імпортується);

наявність торгового майданчика або найменування інтернет-магазину, сайту, через які здійснюється торгівля продукцією;

наявність торговельно-складських приміщень, інших ресурсів, достатніх для ведення задекларованої господарської діяльності тощо.

Повідомляємо, що Національний банк урахуватиме вжиті банками заходи за результатами опрацювання цих рекомендацій під час здійснення нагляду.

Заступник Голови

Дмитро ОЛІЙНИК

Щербак Оксана
(044) 230 18 95

ДОКУМЕНТ СЕД НБУ АСКОД

Підписувач Олійник Дмитро Ігорович

Сертифікат 3E0E4EA9F723F863040000008B1B0000E6BB0000

Дійсний до: 16.10.2026 17:42:53

Національний банк України

25-0010/65703

від 14.07.2026 15:50